

Valtakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt

Kaukolan-Kodiksammin-Sukkalan-Kuolimaan kulttuurimaisema / kh-v
Lapin kirkonkylä ja Lapijoen kulttuurimaisema / kh-v
Kodisjoen kirkonkylän kulttuurimaisema / kh-v
Sorkan kylä ja kulttuurimaisema / kh-v
Unajan kylä ja kulttuurimaisema / kh-v – **uusi rajaus**
Voiluodon ja Anttilan kylät ja kulttuurimaisema / kh-v – **uusi rajaus**

Arvokkaat kulttuuriympäristön kokonaisuudet

Alhontausta / kh
Alinen hauta / kh
Hakalan torppa / kh
Kruopin rajakivi / kh
Lukkarkari / kh
Ensimmäisen maailmansodan aikaiset linnoituslaitteet, kolme kohdetta (3) / kh
Haapasaari / kh
Hanhisten torpat, kolmetoista kohdetta (13) / kh
Kylmäpihlajan majakka / kh
Kylmä-Santakari / kh
Nihattulan entinen kansakoulu / kh
Omakotitaloalueet - Kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarja, kohteet 1 ja 28 -
Rauman maauimala / kh
Rauman saaristolaistilat, kuusitoista kohdetta (16) / kh
Rustila / kh
Santkarin pooki / kh
Uuden-Lahden vanhainkoti / kh
Vanha-Lahden kartano / kh

Satakunnan kulttuuriympäristö – Rauma

1

Vanha Rauma

Vanha Rauma hyväksyttiin UNESCO:n maailmanperintökohteeksi 1991 esimerkkinä pohjoismaisesta puukaupungista. Perusteluna mainittiin, että kaupunginosa on säilynyt historiallisten rajojen sa puitteissa kokonaisuutena, jossa asuminen, työnteko ja sosiaalinen elämä yhdistyvät toimivaksi kokonaisuudeksi. Rauma on keskiaikaiseen tapaan kauppapaikalle vähitellen syntynyt kaupunki, joka sai kaupunkioikeudet 1442. Vanha Rauma oli 1800-luvun loppupuolelle asti koko Rauma. Vanha kaupunki on edelleen kaupungin keskusta. Alueen tunnuspiirteitä ovat eri-ikäiset yksikerroksiset puutalot, osittain keskiajalta peräisin oleva kiinteistöjako ja katuverkko sekä vilkas kaupunkielämä. Vanhassa Raumassa on 600 rakennusta ja 800 asukasta, alueen pinta-ala on 28 hehtaaria.

Keskiaikainen Rauma ja siihen 1600-luvulla liitetyt korttelit muodostavat nykyisen Vanhan Rauman. Kaupunkiin rakennettiin 1620-luvulla tulliaita, joka asetti rajat kaupungin kasvuille. Kaupunki paloi 1682 ja rakennettiin sen jälkeen uudelleen entiselle paikalleen. Pääosa tonteista ja katuverkon rakenteesta on peräsin palon jälkeiseltä ajalta. Tulliaita purettiin 1809, mutta kaupunki alkoi laajeta Vanhan Rauman ulkopuolelle vasta 1800-luvun lopulla.

Perinteinen Vanhan Rauman rakennus on yksikerroksinen lautavuorattu hirsirakennus. Päärakennukset ovat alkuaan olleet yhden huonerivin levyisiä ja niitä on myöhemmin laajennettu pihan suuntaan ja samalla korotettu. Rakennusten runko on usein huomattavasti vanhempi kuin sen julkisivuvuoraus.

Tontit muodostavat tiiviitä kortteleita. Tonttien katuraja on rakennettu melkein umpeen niin, että tilaa on jäänyt vain portille. Katujulkisivut ovat pihajulkisivuja komeammat. Mahtavimmat talot löytyvät pääkatujen, Kuninkaankatu ja Kauppakatu, varsilta. Sivukatujen talot ovat yleensä vaatimatomia ja joskus jopa talousrakennuksia. Tavallisesti talousrakennukset sijaitsevat kortteleiden sisäosissa tonttien rajoilla. Liiketiloihin mennään suoran kadulta, asuntojen sisäänkäynnit ovat pihalla.

Vanhan Rauman kaupunkikuvassa on useita historiallisia kerroksia, joista julkisivuissa päällimmäisenä näkyy 1800- ja 1900-luvun vaihteen rakennustyyli, uusrenessanssi. Alueella on myös sitä vanhempia kerrostumia, ja lähes kaikki 1900-luvun suuntaukset ovat osa kaupunkikuvaa – jugend, uusklassismi, funkis, jälleenrakennuskausi ja modernismi. Uusrenessanssin ja nikkarityylin näkyvyys Vanhan Rauman kaupunkikuvassa pohjautuu kaupungin 1890-luvun taloudelliseen kulta-aikaan. Purjelaivakauden loppu oli Raumalle kukoistuksen aikaa ja varallisuus näkyi vilkkaana rakentamisena. Yli puolet rakennuksista sai vuosikymmenen kuluessa uusrenessanssihenkinen vuorauksen samalla, kun taloja laajennettiin ja korotettiin. Katukuva on puuton. Myös pienet pihat ovat usein puuttomia vaikka niiden muu kasvillisuus on runsasta.

Kohde on valtakunnallisesti merkittävä.

2

Pyhän Kolminaisuuden kirkon rauniot ja vanha hautausmaa, Kalatori

Pyhän kolminaisuuden kirkko oli kaupungin ensimmäinen seurakuntakirkko ja sitä pidetään Pyhän Ristin fransiskaanikirkkoa vanhempana. Kirkon runkokuone on ollut suorakaiteen muotoinen. Sen pohjoispuolella on keskiakselin itäpuolella päätilaa vanhempi sakaristo, jonka oletetaan liittyneen kivikirkkoa edeltäneeseen puukirkkoon. Sakaristo ja puukirkko on ajoitettu rahalöytöjen perusteella 1300-luvulle tai sen lopulle. Runkokuoneen rakentamisajankohtana pidetään 1400-luvun puoliväliä.

Kirkon katto sortui talvella 1636 – 37 ja kirkko paloi 1640. Kirkkoa käytettiin vielä palon jälkeen. Isonvihan (1713 – 21) venäläismiehityksen aikana kirkosta purettiin irtisaatavissa ollut tiili. 1810-luvulla kirkon seinäkiviä käytettiin Pyhän Ristin kirkon kellotornin rakentamiseen.

Hautausmaata käytettiin vielä kirkon palon jälkeen 1790-luvulle asti. Se otettiin uudelleen käyttöön 1810 ja oli käytössä aina vuoteen 1853, jolloin lähellä sijaitseva uusi hautausmaa vihittiin. Hautausmaan kiviaita oli 1600-luvun lopulla osa kaupungin tulliaitaa.

Kohde on osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

3

Pyhän Ristin kirkko, Luostarinkatu 1

Rauman Pyhän Ristin kirkko kuului alun perin fransiskaani luostariin. ”Pyhän Fransiskuksen veljet” asettuivat pysyvästi Raumalle todennäköisesti samoihin aikoihin, kun se sain kaupunkioikeudet 1442. Luostariyhteisö, konventti, sijoitettiin silloisen kaupungin pohjoispuolelle. Munkkien toiminta ulottui lähiseutujen lisäksi Pohjanlahden rannikkoa pitkin pohjoiseen ja sisämaahan, Hämeeseen asti. Muut Suomessa toimineet fransiskaani luostarit sijaitsivat Viipurissa ja Kökarissa ja ne olivat Rauman tavoin peräisin 1400-luvun alkupuolelta. Konventti lakkautettiin 1538. Sen alueelle ja rakennuksiin sijoitettiin kuninkaankartano, joka 1560 – 1630 oli kruununtallien keskuspaikka. Luostarin päätila annettiin seurakunnalle pappilaksi. Kirkko jatkoi toimintaansa luterilaisena kirkkona jo 1500-luvulla, seurakunnan pyhäkkö siitä tuli 1640 Pyhän Kolminaisuuden kirkon palon jälkeen.

Kirkko sakaristoinen on suhteistaan ja tilajäsentelyltään keskiaikainen harmaakivikirkko. Siihen on myöhemmin lisätty länsitorni ja eteishuoneet. Runkohuone on kaksilaivainen ja kuori leveämmän laivan jatke. Kirkon rakentaminen on ajoitettu 1400-luvun puoliväliin. Täysin valmiina kirkko oli 1510-luvulla. Kirkossa tehtiin perusteellinen korjaus 1891 arkkitehti Jac. Ahrenbergin suunnitelmien mukaan.

Kirkon saarnatuoli on renessanssiajalta, valmistettu oletettavasti Pohjois-Saksassa ja tuotu Raumalle 1600-luvun alkupuolella. Lehterit Jonas Bergmanin maalauksineen ovat pääosin 1700-luvulta. Alttari on 1891 restauroinnin mukaisessa asussa.

Kirkon länsitorni rakennettiin 1816 Charles Bassin ja A. W. Arppen allekirjoittamien Suomen Intendenttikonttorin piirustusten mukaan. 1800-luvun alussa huonokuntoisena purettu kellotapuli sijaitsi kirkon länsipuolella hautausmaan luoteiskulmassa.

Kirkon pohjoispuolella on harmaakivinen kirkonkellari, joka mainitaan ensimmäisen kerran 1704. Kirkonkellari oli oletettavasti osa kaupungin tulliaitaa 1700-luvun lopulla. Kirkkoa ympäröivä arkkitehti Eero O. Karin suunnittelema kiviaita on vuodelta 1970. Kirkon luoteispuolella on arkkitehti Eero O. Karin suunnittelema ja 1965 vihitty seurakuntakoti. Kirkon länsipuolella on kuvanveistäjä Juhani Vikaisen 1973 tekemä Pyhän Fransiskuksen pronssipatsas. Vanha kirkkotarha on kirkon länsi- ja eteläpuolella, hautamuistomerkkejä ei ole säilynyt.

Kohde on osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

4

Raatihuone, Rauman museo, Kauppakatu 13, Isoraastuvankatu 2

Raatihuone rakennettiin 1775 – 76 silloisen torin varteen. Tori oli keskiaikaiseen tapaan pääkadun levennys. Muita rakennuksia suurempi kaksikerroksinen tiilirakenteinen rapattu raatihuone sijoitettiin monumentaalisesti keskelle torin pitkää eteläreunaa hallitsemaan kaupunkikuvaa. Muuri ja portit katusivuilla ovat harmaakiviset ja rapatut. Rakennuksen ja muurien kateaineena on ruukkutiili.

Rakennuksen on suunnitellut Chr. Fr. Schröder ja sen rakensi muurarimestari Johan Schytt. Sipulikupoliin päättyvän puisen kellotornin teki Anders Wahlberg. Rakennus edustaa Pohjois-Euroopassa tavallista barokkiajan raatihuonetyyppeä. Raatihuone restauroitiin 1976, Rauman museo on toiminut talossa vuodesta 1902.

Kohde on osa valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

6

Uusi hautausmaa ja Kordelinin kappeli, Kaunisjärvenkatu 4

Uusi hautausmaa Pyhän Kolminaisuuden kirkon raunioiden itäpuolella, silloisen kaupunkialueen ulkopuolella, vihittiin käyttöön 1853. Hautausmaata laajennettiin itään 1890. Vanha ja uusi osa ympäröitiin kiviaidalla. Vuosisadan vaihteessa hautausmaan luoteiskulmaan rakennettiin vaunuvaja. Kaunisjärvenkadun puoleinen pääportti on 1930-luvulta. Monnan hautausmaa otettiin käyttöön 1957, minkä jälkeen uudelle hautausmaalle on haudattu vain yksittäisiin hautoihin.

Hautausmaa jakaantuu yleisilmeeltään neljään aikansa hautausmaakulttuuria edustavaan osaan. Vanhimmat hautamuistomerkit edustavat 1800-luvun klassista hautataidetta. 1800-luvun puolivälin jälkeen yleistyivät monimuotoiset valurauta-aidat ja -ristit. Eteläosan 1900-luvun alun haudoissa näkyy jugendvaikutteita. Modernismia edustavat luoteisosan suorat hautarivit ja yhdenmukaiset hautakivet. Arkkitehti Bey Hengin suunnittelema muistolehto korvasi 1989 hautausmaan koillisosan vanhan rivihauta-alueen yksinkertaisine teräspankki- ja puuristeineen.

Kordelinin kappeli on 1917 kuolleen maanviljelysneuvos Alfred Kordelinin hautamuistomerkki. Sen suunnitteli arkkitehti Lars Sonck 1919. Kappeli vihittiin käyttöön 1921 ja 1924 se siirtyi seurakunnan hallintaan. Kappeli on sijoitettu pienelle kummulle, joka rajautuu kaikilta sivuilta hautausmaan käytäviin. Kappelin julkisivut ovat punertavaa graniittia, katto on kuparia. Kappelin tadeoksissa näkyy Emil Wikströmin, Gunnar Finnen, Bruno Tuukkanen ja Carl Slotten kädenjälki.

7

Monnan siunauskappeli, Kodisjoentie 284

Monnan hautausmaa vihittiin käyttöön 1957. Samana vuonna valmistui arkkitehti Keijo Vallin suunnittelema siunauskappeli, joka arkkitehtonisilta ratkaisuiltaan muistuttaa arkkitehti Erik Bryggmanin suunnittelemaa Turun Ylösnousemuskappelia, joka valmistui 1941.

8

Kaupungintalokortteli, Valtakatu, Kanalinranta, Kalliokatu, Lyseokatu

Kaupungintalon vanha osa on entinen VPK:n talo (Valtakatu 2). Sen suunnitteli August Helenius Otto F. Holmin luonnoksen pohjalta 1899. Talo on kaksikerroksinen kivinen uusrenessanssirakennus. Kanalin puoleisessa nurkassa kohoaa korkea kahdeksankulmainen torni. Seinäpintoja on jäsennelty voimakkain listoin ja rustikakivin.

VPK luovutti vielä keskeneräisen talon yläkerran ja osan alakertaa kaupungin käyttöön 1901. Talo valmistui 1902 ja siitä tuli kaupungintalo 1910. VPK luovutti talon kaupungille velkojaan vastaan, mutta sai edelleen hallita käytössään olevaa huoneistoa. Uusi palolaitos valmistui 1972 ja palokunta muutti kokonaan pois talosta. Paloautotallien suurten kaariovien tilalle vaihdettiin ikkunat ja taakse tehtiin toimistoja.

VPK:n talon vieressä sijaitsee kaksi 1900-luvun alussa rakennettua taloa Hattula ja Heinrichs, alun perin asuntoja. Ne ovat rungoltaan suhteellisen kapeita tyyppillisiä kadunvarsitaloja. Uusrenessanssienkiset talot suunnitteli H. A. Toivonen 1903. Kadunpuolen julkisivut ovat hyvin koristeellisia, pihan puolelta ne ovat vaatimattomampia.

Uudesta kaupungintalosta (Kanalinranta 3) järjestettiin yleinen arkkitehtuurikilpailu 1981. Sen voittivat Erik Adlercreutz ja Hasse Hägerström (A-konsultit). Talo valmistui 1992. Vanhaa ja uutta taloa liittyy toisiinsa lasinen silta.

9

Tarvonsaaren koulu, Lyseokatu 2

1893 perustetulle Rauman lyseolle päätettiin 1894 rakentaa uusi koulurakennus puutavaratorin alueelle. Piirustukset tilattiin helsinkiläiseltä arkkitehdiltä Theodor Höijeriltä, mutta turkulaisen August Heleniuksen ehdotus todettiin soveliaammaksi. Helenius laati useita ehdotuksia: kokonaan puisesta, puisesta ja kivisestä ja kokonaan kivisestä koulusta. Kaksikerroksinen kivinen ehdotus hyväksyttiin 1895. Uusrenessanssityyliä edustava koulurakennus valmistui 1897.

Koulun koristelu on hyvin kolmiulotteista. Porrashuoneen ja juhlasalin paikkaa on korostettu seinän ulkonemalla ja runsaalla koristelulla. Koristeena on käytetty pilastereita, voimakkaita rustikaharkkoja ja listoja, jotka vyömäisesti kiertävät koko rakennusta ja ylittävät jopa pilasterit. Pääoven yläpuolella on kaarevia ikkunoita, joiden välissä on doorilaisia pylväitä. Myös koristeellinen pääovi on doorilaisten pylväiden välissä. Ensimmäisen kerroksen koristelu on raskaampaa kuin toisen. Porraskäytävä on juhlava ja valoisa ja sen ullakkotasanteella on hienoja kattomaalauksia.

Koulussa oli alun perin viisi varsinaista luokkahuonetta, luonnonopillinen ja luonnonhistoriallinen luokka, veistoluokka, juhlasali, yksi varaluokka, opettajainhuone, tilava käytävä kummassakin kerroksessa ja vahtimestarin asunto. Koulun valmistumista seuraavana vuonna alettiin lyseota laajentaa täysiluokkaiseksi ja koulurakennus kävi ahtaaksi.

Erillinen vahtimestarin asunto rakennettiin 1904 tilanahtautta helpottamaan. M. Huhtalan 1904 suunnittelema vahtimestarin asunto sijaitsi koulupihan nurkassa. Sitä on siirretty muutamia metrejä puistoon päin uuden kaupungintalon tieltä. Siirron takia rakennuksen katolta poistettiin piippu. Tyyliään rakennus edustaa uusrenessanssia. Sen mitat lähenevät kuutiota. Ikkunoiden ympärillä on koristeellisia listoja. Päätykolmioissa on vino laudoitus ja erikoinen monikulmainen ikkuna. Nykyään rakennuksessa on kaupungin virastotalon tiloja.

Uusi Vivi Lönnin suunnittelema lyseorakennus valmistui 1912 Valtakadun toiselle puolelle ja Tarvonsaaren koulusta tuli kansakoulu. Uunit purettiin ja rakennukseen lisättiin keskuslämmitys ja sisäkäymälät 1938. Rakennus oli ala-asteena vuoteen 1985 asti. Koulutoiminnan loputtua tilat muutettiin toimistoiksi.

10

Seminaarinmäki, Seminaarinkatu 1

Seminaarin rakennustyöt alkoivat vuonna 1897. Ensimmäisenä säilyneistä rakennuksista valmistui päärakennus vuonna 1898. Muut alkuperäiset rakennukset valmistuivat vuotta myöhemmin. Niistä on säilynyt harjoituskoulu, johtajan asunto, verstaas ja paja. Rakennukset on suunnitellut arkkitehti Jac. Ahrenberg. Ne ovat arkkitehtuuriltaan kansallisromanttis- ja keskieuropalaisvaikutteisia. Seminaarinmäen etelärinteellä sijaitseva puutarha on olennainen osa kokonaisuutta.

Päärakennus on kaksikerroksinen sivukäytävällinen rakennus, jonka pääsisäänkäynti on keskeltä pihanpuoleista julkisivua. Etelänpuoleista julkisivua hallitsee keskirisaliitti. Harjoituskoulu on kaksikerroksinen keskikäytävällinen rakennus, jonka sisäänkäynti on päädyistä. Pohjoispuolen julkisivussa on vähän ulkoneva keskirisaliitti, eteläinen keskirisaliitti on voimakkaampi. Rakennus on liitetty uudempaan harjoituskouluosaan lasisella sillalla ja sen sisätiloja on muutettu. Johtajan asuinrakennus on osittain kaksikerroksinen. Talon monimuotoisuus ja epäsymmetrisyys erottaa sen selvästi julkisemmista rakennuksista. Sisätilat ovat pääosin säilyneet, mutta pinnat on uusittu vuoden 1975 korjauksessa. Alkuperäisessä asussa on säilynyt pääportaikko.

Verstasrakennus on tiilinen kaksikerroksinen rakennus. Se muutettiin perusteellisesti 1957 korjauksessa, vanha jyrkkä katto purettiin ja tilalle rakennettiin loiva. Myös sisätilat muutettiin lähes kokonaan. Paja on yksikerroksinen tiilinen pieni rakennus, joka on korjauksen yhteydessä muutettu traktoritalliksi. Seminaarin rakennukset ovat edelleen opetuskäytössä. Johtajan asuinrakennus on otettu hallinnon käyttöön.

Seminaarin alueella on myöhemmin toteutettu Bertel Saarnion 1953 suunnittelema harjoituskoulun laajennus ja lisärakennus. Molemmat ovat roiskerapattuja kivirakennuksia. Puutarhan kaakkoisnurkkaan on rakennettu 1968 Matti S. Heinon suunnittelema ruokala ja luoteisnurkkaan 1971 Esko Mäkelän suunnittelema työpaja. Uusin lisärakennus on 1997 valmistunut Laiho-Pulkkinen-Raunio –toimiston suunnittelema normaalikoulu.

Vanhat seminaarin, nykyisen Turun yliopiston Rauman opettajankoulutusyksikön, rakennukset muodostavat mielenkiintoisen ryhmän, jossa uudisrakennukset eivät hallitse näkymää varsinkaan Seminaarinkadun suunnasta lähestyttäessä.

Seminaarinmäkeen liittyy oleellisesti entinen Rauman tyttölyseo, Jussoila (Karjalankatu 16), joka rakennettiin Viipurin tyttölyseon siirryttyä Raumalle. Se on suunniteltu rakennushallituksen rakennusosastolla 1953 Erkki Huttusen ollessa yliarkkitehti. Huttunen on allekirjoittanut piirustukset, mutta ei ilmeisesti ole rakennuksen pääasiallinen suunnittelija. Tontin koillisnurkassa sijaitseva rakennus on L-muotoinen, siivet ovat kaksi- ja neljäkerroksiset, julkisivu on rapattu. Rakennuksen muoto jakaa tontin sisääntulopihaan ja välituntipihaan, joka avautuu edullisimpaan ilmansuuntaan.

Tyttölyseosta 1977 tuli Raumanmeren yläaste ja lukio. 1990-luvun alkupuolella Raumanmeren koulu muutti uusiin tiloihin. Jussoila oli pitkään Turun yliopiston ja mm. yksityisen koulun ja lastentarhan käytössä. Rakennuksen peruskorjaus alkoi 2007, tarkoituksena on muuttaa se vanhusten palvelutaloksi.

Kohde on valtakunnallisesti merkittävä 1800-luvun seminaarialue.

11

Seurahuone, Savilankatu 1

Seurahuone valmistui kaupungin rakennuttamana 1890. Uusrenessanssirakennuksen on suunnitellut Stefan Michailov, joka myöhemmin tunnettiin nimellä Stefan Helenius. Kokonaisuuteen kuuluivat lisäksi Savilankadun varteen 1892 rakennettu hotelli ja 1914 rakennettu talousrakennus. Hotelli paloi 1931 ja talousrakennus purettiin 1955. Ilmeisesti 1930-luvun alussa oli tarkoituksena rakentaa uusi seurahuone Savilankadun ja Kuninkaankadun kulmaan. Tuolta ajalta on olemassa Kaino Karin klassistinen ja Reino Petjasen funktionalistinen suunnitelma.

Seurahuoneen tiloissa on ollut ravintolan lisäksi monenlaista toimintaa muun muassa 1910-luvulla ”elävienkuvien” teatteri Pallas ja 1920-30 –luvuilla Rauman näyttämön teatteriesityksiä. Vuosina 1919 – 1932 rakennuksessa oli vuokralaisena Rauman suojeluskunta. Oltuaan välillä myymäläkäytössä rakennus kunnostettiin uudelleen ravintolaksi 1976.

Kohde on uusrenessanssityylinen seuraelämän keskus 1800-luvulta.

12

Nuortentalo, Hallikatu 12

Ilmari Launiksen 1925 suunnittelema klassistinen seurakunnan nuortentalo liittyy Kalliokadun jugendtalojen ryhmään. Nuortentalo on jyrkkäkattoinen ja osin kaksikerroksinen. Sisätiloissa on hyvin säilynyt suuri kokoussali, jonka puista tynnyriholvikattoa kannattavat neljän puupilarin muodostamat pilariryhmät. Salitila avautuu takaosasta pariovien kautta parvelle. Seminaarinkadun puoleista julkisivua hallitsevat kokoussalin korkeat ikkunat.

Rakennuksessa oli alun perin kokoushuone, tarjoiluhuone, keittiö, parveke ja sakaristo. Myöhemmin talon kylkeen on rakennettu asunto.

13

Rauman Merimuseo, vanha merikoulu, Kalliokatu 34

Merikoulun on suunnitellut Otto F. Holm. Rakennus edustaa 1800-luvun lopun keskieurooppalais-vaikutteista uusrenessanssityyliä. Alun perin rakennus sijaitsi yksin mäellä, etäällä muista rakennuksista. Rakennus on suorakaiteen muotoinen ja kummassakin päässä on pienet siivet. Siinä oli kolme luokkahuonetta, opettajainhuone ja vahtimestarin asunto. Keskellä rakennusta on tiilinen, pyöreä torni, sen juurella on pääsisäänkäynti.

Merikoulu perustettiin Raumalle 1880. Aluksi koulu toimi vuokratiloissa mm. nykyisen Wännin päiväkodin talossa. Koulu sai omat uudet tilat 1899 Tarvonsaaren alueelle, jossa se toimi vuoteen 1970, minkä jälkeen rakennus toimi nuorisotalona. Rakennuksen kellariin tehtiin disko vuonna 1981. Nykyään talossa on merimuseo.

Kohde on museokäytössä oleva 1800-luvun merikoulu.

14

Rautatieasema ja makasiinit, Rautatienkatu

Rauma – Peipohja –rautatie valmistui 1897 kaupungin rakentamana. Samana vuonna rakennettiin asema, piharakennus ja veturitalli (Karjalankatu 17). Asemarakennuksen suunnittelija ei ole tiedossa, mutta sen piirustukset vahvistettiin senaatissa 1895 ja se rakennettiin vuosien 1896 – 97. Asemarakennuksen pohja ja huonejako on Oulun rataosan IV luokan aseman tyyppi n:o 2 piirustusten mukainen. Rakennus on pitkä ja satulakattoinen ja vuoraukseltaan uusrenessanssityylinen. Siinä on kolmijakoiset T-ikkunat, joissa on koristeellinen listoitus. Rakennuksessa oli alkujaan asemahuone ja asuinhuoneet. G. Strömberg laati 1900 muutospiirustukset, joiden mukaisesti rakennus vuorattiin 1907 ja länsipäähän rakennettiin päämassa korkeampi mansardikattoinen poikkipääty 1912. Rakennus on pääosin säilyttänyt vanhan asunsa. Sisätiloja on muutettu.

Radan pohjoispuolella on neljä hienoa hirsirakenteista makasiinia vuosisadan vaihteesta. Ne liittyvät 1900-luvun alussa radan läheisyyteen rakennettujen teollisuus- ja varastorakennusten ryhmään. Rautatienkatu 4:ssä sijaitseva makasiini koostuu kolmesta osasta, jotka ovat pääty kadulle päin. Makasiinin koristelu on uusrenessanssi-tyylistä. Rautatienkatu 6:ssa sijaitseva makasiini on jugendtyylinen. Se on makasiineista suurin ja korkein. Ikkunat ovat pieniä ja pikkuruutuisia. Rakennuksessa on neljään suuntaan mansardikattoiset frontonit. Rautatienkatu 8:n makasiini on pienin. Siinä on hienot jugendtyyliset pariovet sekä kadulle että radan puolelle. Rakennuksen molemmin puolin ovat matalat neliömäiset frontonit, joiden yläpuolella ovat pienet kattolyhdyt samoin kuin katon harjan jatkeenakin. Sisältä makasiini on säilyttänyt hyvin alkuperäisen ilmeensä. Rautatienkatu 10:ssä sijaitseva makasiini on pinta-alaltaan suuri. Satulakaton päätyjä on viistetty niin, että katto on lähes aumattu. Ikkunoita on kahdessa rivissä. Alkuperäisiä ovia ei enää ole.

Kaupunki myi rautatien valtiolle 1950. Siitä saaduilla rahoilla rakennettiin Otan koulu. Matkustajaliikenne Raumalle loppui 1988, samana vuonna veturitalli purettiin. Asema ja makasiinit ovat nykyään pääosin liiketilana.

Rauman rautatieasema sisältyy sopimukseen valtakunnallisesti merkittävien asema-alueiden suojelusta (9.12.1998). Vuosisadan vaihteen makasiinit ovat harvinainen esimerkki kaupunkien suuri-kokoisesta puuarkkitehtuurista. Julkisivut ovat uusrenessanssi- ja jugendtyylisiä.

15

Kivisilta ja Saunasilta, Valtakatu ja Kalliokatu

Valtakadun kohdalla Kanalin yli kulkeva punagraniittinen Kivisilta on rakennettu 1920-luvulla. Yhdessä sen eteläpuolelle 19XX-luvulla rakennetun Saunasillan kanssa se on tärkeä osa Rauman keskustan kaupunkikuvaa.

16

Osuuskaupan leipomo, Valtakatu 17

Heikki Tiitolan 1913 suunnittelema Rauman Osuuskaupan leipomo on kaupungin harvoja kivisiä jugendtyylisiä rakennuksia. Se kuuluu 1900-luvun alussa rakennettujen tehdas-rakennusten ryhmään. Tehtaat rakennettiin ruutukaava-alueen reunalle, rautatien läheisyyteen. Leipomorakennus liittyi ulkoasultaan myös Valtakadun varressa sijainneiden huvilamaisten asuinrakennusten riviin.

Rakennuksessa toimi leipomon lisäksi kahvila, leipäkauppa, sekatavarakauppa ja ravintola toisessa kerroksessa. Pihan perällä sijaitsevassa rakennuksessa oli yksi asunto, sikala ja käymälät. Rakennukseen tehtiin sisävesat 1939 ja ullakolle rakennettiin kaksi asuntoa 1949. Leipomo sai lisärakennuksen 1950. Nykyään entisessä leipomossa on asuntoja ja liikehuoneistoja.

17

Satakunnan kenkätehdas, Tehtaankatu 16

Satakunnan kenkätehdas rakennettiin 1910 puusepäntehtaaksi Rauman puuteollisuus Oy:lle, mutta muuttui pian kenkätehtaaksi. Rakennuksen suunnitteli Walter Thomé. Suorakaiteen muotoinen talo sai heti kylkeensä M. Isaksonin suunnitteleman sisäänkäyntiosan ja toisen ulokkeen, jossa oli pannuhuone ja korkea piippu. Samassa korttelissa oli Walter Thomén 1910 suunnittelema jugendtyylinen puinen konttori ja ulkokuone sekä Arvi Leikarin 1916 suunnittelema tehtaan asuinrakennus. Tehtaan pohjoispäätäyä korotettiin 1963 Kaino Karin suunnitelmien mukaisesti. Tehdastöiminnan loputtua rakennuksessa on ollut disko, nykyään se on ravintola. Sisäänkäynteihin on korjauksen yhteydessä lisätty tuulikaapit.

Rakennuksessa on kaksitoistajakoiset ikkunat, jotka ovat ensimmäisessä kerroksessa kaarevia. Punatiilisessä julkisivussa on valkoiseksi rapattuja osia. Rakennuksen päätykolmioita on korostusti tuotu esiin. Uusimman korjauksen yhteydessä on katto uusittu ja ikkunat vaihdettu jaottomiin, suuriin ikkunoihin. Ikkunoiden päällä on ritilät, jotka imitoivat ikkunanpuitteita. Pihan puolelle aiemmin rakennetun varastosiiven päälle on sijoitettu terassi. Lastaussillan peittäviin liukuoviin on liimattu kuva tiiliseinästä. Terassille johtavat metalliset kierreportaat.

18

Rauman Raudan varastot, Tehtaanaukio

Rauman Raudan varastorakennukset kuuluvat samaan tehdasrakennusten alueeseen entisten Osuuskaupan leipomon ja Satakunnan kenkätehtaan kanssa. Tehdasrakennukset olivat yksityiskohtia myöten viimeistelyjä ja ympäristöstään erottuvia ja toimivat siten yhtiöiden mainoksena. Kaarlo Wirtanen teki 1924 koko korttelia koskeneen suunnitelman, johon kuului kaksi varastoa ja kolme asuinrakennusta. Suunnitelma toteutettiin vain osittain. Varastorakennukset ovat palvelleet ainakin Rauman Rautaa ja Länsi-Suomen tukkukauppaa.

Kumpikin varastorakennus poikkeaa muodoltaan selvästi aikakauden asuinrakennuksista. Pintaalaltaan suurissa rakennuksissa on säterikatto, jossa on kattoikkunoita. Molempien rakennusten julkisivuja rytmittävät päällekkäin sijoitetut pienet ikkunat tai ikkunamaiset koristeaiheet.

Rakennusten arkkitehtuuri on mielenkiintoista ja varastorakennuksiksi korkealaatuista.

19

Karinkoulu ja Malmin koulu, Pakkahuoneenkatu 1

Raumalla toimi 1800-luvun lopulla kaksi kansakoulua, Seminaarin ja Blåsbackan koulut. Kun Blåsbackan koulu luovutettiin sairaalan käyttöön, varattiin Pakkahuoneenmäeltä tontit tyttö- ja poikakansakouluille. Toiselle tontille (Savilankatu 5) rakennettiin tyttökansakoulu 1900 ja toiselle vahtimestarin asunto ja veistohuone. Koulu oli August Heleniuksen suunnittelema ja edustaa myöhäistä uusrenessanssia. Vahtimestarin asunto siirrettiin uuden kivikoulun tieltä satamaan. Kivikoulun valmistumisesta 1940-luvun jälkipuolelle asti vanha koulurakennus oli kaupungin virastona. Uuden koulun valmistuminen 1931 oli kansakoululle merkittävää, koska uusi kivirakennus oli yhtä komea kuin muutkin julkiset rakennukset. Rakennuksessa oli kansakoulun lisäksi tiloja jatkokoululle.

Kivirakennus tehtiin Nortamonkadun ja Pakkahuoneen kadun kulmaan Martti Paalasen 1930 suunnitelmien mukaan. Se ennakoi funktionalismia, mutta kantaa 20-luvun klassismin aiheita ja kuuluu ratkaisuiltaan paremmin klassismin piiriin. Luokkahuoneet sijaitsevat Pakkahuoneenkadun varrella olevassa siivessä sivukäytävän varrella. Nortamonkadun puoleisessa siivessä sijaitsevat liikunta- ja juhlasali.

1950-luvulla alkoivat koulujen tilat käydä Otankoulun rakentamisesta huolimatta ahtaiksi. Tällöin esillä oli myös Karinkoulun laajentaminen. Laajennus vei edullisuutensa vuoksi voiton. Sen suunnitteli Keijo Valli. Kadun puolelta laajennuksen ulkoseinä on samassa tasossa vanhemman osa kanssa, mutta pihan puolelta se on hieman sisäänvedetty. Laajennuksen luokat ovat vanhan osan luokkia pienempiä ja käytävät ja portaat ovat kapeampia. Koulun ruokala, jota on korostettu erkkerrillä, sijaitsee laajennuksessa. Karinkoulun laajentamisessa otettiin tulevan kansalaiskoulun tarpeet huomioon muun muassa rakentamalla ajanmukaiset kotitalousluokat ja muita käytännön opetustiloja.

Rakennukset toimivat edelleen kouluna. Vanhassa puukoulussa on nykyään kehitysvammaisille oppilaille tarkoitettu Malminkoulu. Rakennusten ulkoasu on hyvin säilynyt. Myös sisätilat ovat säilyneet vaikka paikoin on tiloja jaettu pienemmiksi. Kivirakennuksen vanhassa osassa ovat erityisen hyvin säilyneet vanha portaikko ja käytävät.

20

Raumanlinna, Valtakatu 5

Rauman suojeluskunta tilasi 1932 arkkitehti Erkki Huttuselta piirustukset suojeluskuntataloa varten. Rakennus on Suomen ensimmäinen funktionalistinen suojeluskuntatalo. Siihen sisältyi vuokrattavia liikehuoneistoja, hotelli, ravintola ja juhlasali, joka palveli myös kaupungin tarpeita. Rakennus on tyypillinen Huttusen funkiskauden työ. Sen massoittelussa on käytetty kultaista leikkausta läheviä suhteita.

Rakennus muodostuu kahdesta valkoisesta laatikosta, joista matalammassa oli juhlasali ja korkeammassa hotelli ja liikehuoneistot. Hotelliosaa on useaan otteeseen korotettu. Ensimmäisen kerran vuonna 1949, jolloin suunnitelman laati itse Erkki Huttunen. Hän lisäsi yhden kerroksen, mutta säilytti rakennukselle luonteenomaisen korkean otsan. Seuraavan kerran rakennusta korotettiin 1958 Keijo Vallin suunnitelmien mukaan. Kolmatta korotusta suunniteltiin 1965, mutta se on jäänyt toteuttamatta. Rakennuksen korkea otsa on kadonnut ja talo on saanut loivan aumakaton.

Rakennus on tärkeä varhaisen funktionalismin edustaja Raumalla.

21

SOK:n talo (Valtakulma), Karjalankatu 15

Valtakulma on ensimmäinen funktionalistinen SOK:n konttori Suomessa. Se oli esimerkkinä myöhemmille konttorirakennuksille. Rakennus on myös Erkki Huttusen ensimmäinen selvästi funktionalistinen rakennus. Uudesta konttorirakennuksesta esiteltiin kuvia ulkomailla muun muassa 1933 avatussa Milanon triennaalissa.

SOK:n talo on Erkki Huttusen ja Valde Aulangon 1930 suunnittelema. Rakennus on Valtakadun pääte. Katutasoon suunniteltiin myyntitila paikalliselle osuuskaupalle. Tärkein osa, konttorit myyntihalleineen, sijoitettiin kolmanteen kerrokseen. Konttori ja myyntihalli olivat sisustukseltaan viimeistelyjä. Ylimmässä kerroksessa oli johtajan asunto kattoterasseineen. Rakennus muutettiin tehdas-kiinteistöksi 1957, jolloin pienijakoiset varastoikkunat vaihdettiin jaotomiin, konttorin sisustus tuhoutui ja tasakatto vaihdettiin loivaan aumakattoon. Rakennukseen liitettiin Armas Lehtisen suunnittelema laajennus 1961. Nykyään kiinteistö on asuin- ja liikekäytössä.

Rakennuksen ulkoasu on pelkistetty, valkoinen ja koristeeton. Ikkunanpuitteet ovat metalliset. Konttorin sisääntuloa on korostettu korkealla kaarevalla porrashuoneella. Ovisyvennys on mustaa kiillotettua graniittia. Rakennuksen alkuperäinen hissi on vielä käytössä. Varastosiivessä on pitkä teräsbetoninen lastauslaituri ja katos. Rakennus ei perustu täysin betoniin pilareihin, laattoihin ja vapaaseen pohjaan, vaan osa ulkoseinistä on kantavia.

Rakennus on hyvin edustava funktionalistinen toimisto- ja tehdasrakennus.

22

Kuumesairaala ja Rauman aluesairaalan alue, Steniuksenkatu 2

Kuumesairaalan suunnitteli Onni von Zansen 1908. Rakennus on hirsirunkoinen ja vuoraukseltaan jugendtyylinen. Se on pitkä suorakaiteen muotoinen ja molemmissa päissä on poikkipääty. Rakennuksen ulkoasu on hyvin säilynyt. Rakennuksen sisätiloja on muutettu mm. mataloittamalla ja jakamalla niitä aikaisempaa pienemmiksi tiloiksi. Kuumesairaala rakennettiin silloisen kaupungin ulkopuolelle. Suunnitelmaan kuului englantilaistyyppinen puutarha, jossa sijaitsivat puuvarasto, makki, sikolatti, pesutupa, ruumishuone ja riihi. Kuumesairaalan vieressä oli apteekin yrttitarha. Rakennuksessa oli tulirokkohuone, kurkkumätäosasto, hoituhuoneita, lääkärin huone ja keittiö. Pohjoispuolen kuisti ja ullakkohuoneita lisättiin 1937. Rakennus on ollut sairaalan käytössä. Tilat korjattiin päihdeklonikan käyttöön 2002.

Bertel Strömmer teki vuonna 1952 suunnitelman koko sairaalan alueelle. Suunnitelmaan kuului sairaalan lisäksi lämpökeskus, pesula, hoitajien asuntola ja lääkärin asuintalo. Sairaalan länsipuolella ovat Kauko Kokon 1955 – 56 ja Railo & Launiksen 1980 toteutetut laajennukset. Kauko Kokko suunnitteli myös lääkäreiden rivitalon 1965. Sairaalan itäpuolella on 1982 rakennettu Rauno Lehmuksen suunnittelema terveyskeskus.

Sairaalan alueen rakennukset on sijoitettu vapaasti mäelle. Rakennukset muodostavat vaihtelevan ja mielenkiintoisen kokonaisuuden. Rakennukset edustavat aikansa tyyppillistä laitosarkkitehtuuria. Kokonaisuus sisältää eri vuosikymmenien rakennustapoja.

Bertel Strömmerin sairaalan alueelle suunnitellut rakennukset ovat valkoisia ja rapattuja. Vanhin osa on korkein ja sijaitsee keskellä rakennuskompleksia. Sisäänkäynti rakennukseen on komean katoksen alta. Sairaalan laajennus levitty monimuotoisena erikorkuisin osin vanhan sairaalan viereen. Myös laajennus on valkoinen ja rapattu. Terveyskeskusosa on pitkä ja matala, sen pintamateriaalina on valkoinen pesubetoni.

Kohde edustaa sairaala-arkkitehtuuria 1900-luvun alusta 1980-luvulle.

23

Otan paviljonki, Otanlahden urheilukenttä

Otanlahden urheilualueen valmistuttua 1914 tarvittiin pukeutumistiloja ja urheiluvälinevarastoa. Kaupungilta oli saatu vanha vesikioski, mutta se toimi vain auttavasti välinevarastona. Rauman Urheilijat päättivät rakentaa oman paviljongin 1915. Rakennuksen tontti Otanlahden kentän pohjoispuolella saatiin kaupungilta lahjoituksena, puutavaran lahjoitti Vuojoki Gods AB:ltä, muuten rakennushankkeeseen jouduttiin ottamaan lainaa. Paviljongin rakentaminen oli pieneltä seuralta

varsinainen voimannäyttö. Rakennus on maassamme ensimmäisiä urheiluseurojen itse omaan käyttöönsä rakentamia kiinteistöjä.

Otan paviljonki on myöhäisjugendvaikutteista klassismia. Se on suorakaiteen muotoinen ja päissä on melkein koko talon korkuiset kuistit. Paviljongissa on erikokoisia, pieniruutuisia ikkunoita. Urheilukentän puolella on puinen katos.

Paviljonki rakennettiin mahdollisimman halvalla. Sinne ei ollut varaa vetää sähköjä eikä laittaa tuplaikkunoita. Rakennusta laajennettiin 1917 rakennusmestari Sundqvistin suunnitelmien mukaisesti, jolloin rakennukseen lisättiin vahtimestarin asunto. Paviljongissa toimi ravintola ja sitä vuokrattiin ulkopuolisille kokous-, iltama- ja juhlaikäyttöön.

24

Otankoulu, Urheilukatu 22

Rauman kolmas kansakoulu, Otankoulu, rakennettiin 1950 rautatien myymisestä saaduilla rahoilla. Koulun suunnitteli Martti Välikangas. Tuolloin hän työskenteli jälleen omassa toistossaan olutuaan 1936 – 40 rakennushallituksen suunnitteluosaston yliarkkitehti.

Rakennus on L-muotoinen. Toisessa siivessä olivat alun perin luokkahuoneet, toisessa liikuntasali ja vahtimestarin asunto. Otan koulu toimi kansakouluna ja ala-asteena vuoteen 1996, jolloin se muutettiin ammattikorkeakoulun tekniikan oppilaitokseksi. Ammattikorkeakoulua varten liikuntasalista tehtiin auditorio.

Kohde on merkittävä rakennustyyppinsä edustaja.

25

Lastenkoti, Otantie 4

Lastenkodin on suunnitellut Antero Pernaja 1951. Sen sisätiloja on muutettu useaan otteeseen. Rakennuksen olemus ja kattomaailma ovat monimuotoisia. Siinä on 1950-luvulle tyypilliset ikkunat. Pihan puolella on suuri metallikaiteinen parveke. Sisäänkäynti on ulkonevasta tuulikaapista. Kadun puolella räystäät jatkuvat katoksiksi, joita kannattavat vinot metallipilarit.

26

Syvärauman koulu ja Purjehtijankadun ympäristö, Purjehtijankatu

Syvärauma on entistä maalaiskunnan aluetta, jossa on vanhaa vapaasti sijoittunutta mäki- ja ranta-asutusta, palstoitussuunnitelman mukaista järjestettyä asutusta ja kaupungin laatiman asemakaavan mukaista uutta rakennuskantaa. Syvärauman vanhimmat talot rakennettiin rantaan viettävään etelärinteeseen nykyisen Purjehtijankadun tuntumaan. Talojen julkisivuja leimaavat 1900-luvun alun vuoraukset. Kooltaan ja muodoltaan talot ovat vaihtelevia. Monet alueen vanhat rakennukset ovat säilyneet hyvin ja ympäristössä on nähtävissä vanhan asutuksen ominaispiirteitä massiivisesta uudisrakentamisesta huolimatta.

Syvärauman koulu lähistöineen muodostaa selkeän kokonaisuuden. Purjehtijankadun eteläpuolella olevan rantakoulun vanha osa on Arvi Leikarin 1927 suunnittelema. Koulun vieressä oleva Vilhola on rovasti Vilho Kaitilan vuonna 1892 rakennuttama huvila. Rakennus edustaa alueen vapaasti sijoittunutta ranta-asutusta.

27

Nummen päiväkot, ”Kukkotalo”, Meijerikatu 6

Päiväkodin on suunnitellut arkkitehti Martti Välikangas. Se rakennettiin osittain ruotsalaisavun turvin (”Gävle-koti”).

Rakennuksen korkeus ryhmittyy tilojen mukaan, äärimmäisenä päätteenä kuusikulmainen leikkihuone, jonka monilappeisen katon huipulla on kukkoviiri. Lautaverhotut julkisivut ovat niukkailmeiset. Traditiota on noudatettu 1977 valmistuneen korjauksen yhteydessä, jolloin on lisätty seimiosaan pieni leikkihuone-erkkeri ja muutettu terrassin yksityiskohtia (Rauman kaupungin talonsuunnitteluosasto).

Kohde on jälleenrakennuskauden leikkisää arkkitehtuuria.

28

Onnela, Kulmalankatu, Turunkatu, Naulankatu, Eteläkatu ym.

Onnelan eteläosa rakennettiin Wahlströmin 1876 kaavan ja 1882 laaditun ruutukaavan mukaan samoin kuin esimerkiksi Savilankadun varren puutalot, joista on säilynyt Savilankatu 10 ja 12. Ruutukaava-alue oli suunniteltu jatkumaan Vanhan Rauman yli, mutta se toteutui vain vanhan kaupunginosan ulkopuolella. Kaupungin etelärajaksi tuli Eteläkatu. Onnela pohjoisosassa rakennettiin Lars Sonckin 1915 asemakaavan mukaan. Sonckin kaava seuraa 1800-luvun ruutukaavoja alueen eteläosassa.

Vanhimmat rakennukset edustavat 1800-luvun uusrenessanssia, suunnittelijoina olivat John Lindgren ja Arvi Forsman. Suurin osa rakennuksista on 1900-luvun alun jugendhenkisiä usean perheen asuintaloja, jotka ovat useimmiten Forsmanin suunnittelemia. 1920-luvulla aluetta täydennettiin W. Williamsin, M. Isakssonin, Kaarlo Wirtasen ja Kaino Karin klassisistisilla rakennuksilla. Vanhimmat talot sijaitsevat Eteläkadun varrella. Kortteli on jaettu palokujilla osiin. Alueen koillisosassa Vanhankirkon puiston vieressä on huvilamaisia rakennuksia. Alueella on myös uusia puutaloja.

Onnela on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

29

Männistö, Männistönkatu, Männistönkuja, Koivistonkatu, Kaivopuistontie

Männistö, asunto-osakeyhtiö Rauha, oli ensimmäisiä työväestölle tarkoitettuja hankkeita Raumalla. Se rakentui Idströmin 1896 asemakaavan mukaan. Talot suunnitteli Otto F. Holm 1899. Suunnitelman mukaan kortteliin sijoitettiin 12 neljän huoneiston asuinrakennusta. Asunnoissa oli huone ja keittiö. Vuosien varrella asuntoja on yhdistelty ja korkeita ullakkoja otettu käyttöön.

Keskenään samanlaiset talot ovat korttelin laidoilla muodostaen yhtenäisen katujulkisivun ja suojaosan pihan. Taloja yhdistää Kaarlo Wirtasen 1926 suunnittelema säleaita. Alkuperäisissä suunnitelmissa aita on korkea lauta-aita, jossa on ajoportti, mutta sitä ei ilmeisesti toteutettu. Pihalle tehtiin kolme talousrakennusta, joissa oli tarpeelliset talli-, makki-, pesutupa- ja leivintilat. Myöhemmin piharakennusten käyttö on muuttunut.

Männistö on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

30

Tehtaankadun puutalot, Tehtaankatu

Tehtaankadun puutalot rakennettiin 1900-luvun alussa Idströmin 1896 asemakaavan mukaan. Rakennukset olivat yksikerroksisia useamman perheen kaupunkitaloja. Suunnittelijoina olivat metsänvartija Arvi Forsman 1900 – 01 ja ratamestari H. A. Toivonen 1902. Tyyliiltään rakennukset ennakkoivat siirtymistä 1800-luvun lopun koristeellisesta uusrenessanssista niukkailmeisempään jugendiin.

Tehtaankadun pohjoispuolinen kortteli kuului nykyistä laajempaan kokonaisuuteen, jossa oli asuntoja ja työväentalo Soihtula. Nykytilanne on vähäinen jäännös kokonaisuudesta, mitä alueella vielä

1980-luvulla oli. Kokonaisuuden ovat rikkoneet mm. uusi katu, työväentalon purkaminen ja kadun eteläpuolisen puutalokorttelin korvaaminen kerrostaloilla. Osa jäljellä olevista taloista on korjattu alkuperäisyyttä hukaten.

Tehtaankadun puutalot ovat osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

31

Susi ja Kärppä –korttelit, Kalliokatu

Kalliokadun puutalot on rakennettu 1907 – 1924. Suunnittelijoina ovat olleet Leonard Ahti, Arvi Leikari (Forsman), John Sundqvist ja O. Penttinen. Kokonaisuuteen kuuluu myös Ilmari Launiksen suunnitelma nuortentalo. Kortteleiden yhtenäisyys johtuu lyhyestä rakentamisajasta ja erityisesti Leonard Ahdin tuotannosta.

Rakennuksille tyypillisiä piirteitä ovat komeat frontonit katujulkisivuissa. Talot ovat suuria ja niissä on korkeat ikkunat ja sokkeli. Koristeet ovat jugendtyylisiä kaariaiheita ja pyöristettyjä muotoja. Asuntoja rakennuksissa on ollut kahdesta neljään. Sisäänkäynnit ovat pihan puolella. Kadun eteläpuolella on kolme huvilatyyppistä 1917 – 24 rakennettua amerikkalaistyylistä taloa, joiden sisäänkäynti on kadulta.

Kalliokadun jugendtalot ovat osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

32

Lönströmin taidemuseo, Valtakatu 7

Huvilakaupunkiperiaatteen mukainen rakentaminen alkoi Raumalla 1910-luvulla. Ensimmäisinä rakennettiin puuhuviloita ruutukaava-alueiden rakentamattomille tonteille esimerkiksi Onnelaan. Andersinin 1922 asemakaavan mukaan rakennettiin myös kolmanteen kaupunginosaan Kaivopuiston tuntumaan puuhuviloita, joita on säilynyt Kaivopuistontien varrella. Valtakadun varrelle nousi suuria kivisiä huvilatyyppisiä asuinrakennuksia. Lönströmin taidemuseo on näistä ainoa säilynyt.

Konsuli Wladimir Sofronoff rakennutti talon perheelleen yksityisasunnoksi 1912. Jugendtyylisen rakennuksen suunnitteli Onni von Zansen. Rakennus oli asuinkäytössä vain nelisen vuotta, minkä jälkeen siinä on ollut mm. hotelli, poliisiasema ja raastuvanoikeus. Taidemuseoksi rakennus korjattiin 1993 arkkitehti Markus Bernoullin suunnitelmien mukaan.

Lönströmin taidemuseo, Sofronoffin huvila, on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

33

Lonsi, Lonsinkatu, Konepajankatu, Perämiehenkatu, Luotsinkatu

Vuojoki Goods Ab:n sahan läheisyyteen kaavoitettiin työväenasuntoalue 1912. Kaavan laati Arvi Leikari. Suurin osa taloista rakennettiin 1912 ja 1913, k osa 1914. Suunnittelijoina olivat Arvi Leikari ja John Sundqvist. Lyhyen rakentamisajan ja vain kahden suunnittelijan kädenjäljen vuoksi alueesta tuli yhtenäinen.

Asunnot ovat paritaloja siten, että kumpaankin paritalon puolikkaaseen kuuluu oma piha. Kadun eteläpuolen rakennukset ovat kadun reunassa, pohjoispuolella talojen ja kadun välissä on pieni aidan ja portin erottama piha. Talousrakennukset ovat tonttien perällä, neljän asunnon rakennukset yhdessä. Rakennusten alkuperäistä asua on muutettu uusimalla vuorilaudoituksia ja vaihtamalla ikkunoita.

Lonsi on teollisuuden luomaa asuntoarkkitehtuuria ja osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

34

Komppi, Komppi

Leipuri J. V. Sjöblom rakennutti poikansa Axelin perheelle huvilan Kompin saarelle 1879 – 80. Myös Axel Sjöblomin lanko kauppias Ludvig Nordberg rakennutti huvilansa saarelle pari vuotta myöhemmin.

Saari kaavoitettiin 1919 asuntoalueeksi läheisen Korkeakaran ikkunalasitehtaan työntekijöille. Kaavan ja saarelle pystytetyt talot suunnitteli Albert Richardtson. Rakennukset ovat hirsirakenteisia paritaloja. Alueella oli yhteissauna ja leivintupa. Lasitehdas omisti kiinteistöt ja taloihin oli vedetty sähkö. Kompin talojen alkuperäinen yksityiskohtien käsittely on ainutlaatuista Raumalla.

Kompinlahti täytettiin 1962 ja nykyään saari on vehreä kohouma tasaisella asfaltoidulla satama-alueella. Talot ovat pääosin yhden perheen käytössä. Niihin on tehty jonkin verran julkisivumuutoksia, avokuistit on lasitettu, vuorilaudoitusta muutettu ja lisätty seinien eristettä.

Komppi on teollisuuden luomaa asuntoarkkitehtuuria ja osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

35

Nummi, Eteläkadun, Nummenkadun, Aarningonkadun ja Nortamonkadun rajaama alue

Nummen alueen asemakaavan laati Rauman rakennuskonttori 1915. Katulinjat noudattavat osittain maastoa ja vanhoja polkuja. Alueelle sai rakentaa puutaloja, joiden asuntojen määrä oli sidottu tontin kokoon: alle 600 neliön tontille sai rakentaa yhden asunnon, 600 – 800 neliön tontille korkeintaan kaksi asuntoa ja sitä suuremmille useamman. Muutos oli huomattava verrattuna vanhaan kaupunkiin, jossa keskimääräinen tonttikoko on 450 neliötä, joilla usein 5 – 6 asuntoa.

Taloja rakennettaessa oli käytettävä mallipiirustuksia, joita laativat M. Isaksson 1916, Arvi Leikari 1917, W. Williams 1921 – 28, K. Virtanen 1928 ja K. Kari 1927 – 28. Rakennuksissa on myöhäisen jugendin ja 1920-luvun klassismin piirteitä. Aidoista, porteista, ulkorakennuksista ja tontin istuttamisesta annettiin määräyksiä tontin vuokrasopimuksessa ja erityisessä rakennusjärjestyksessä. Rakennuksen ja kadun välissä on pieni aidan erottama etupiha. Alkuperäistä rakennuskantaa on muutettu uusimalla vuorilaudoituksia ja vaihtamalla ikkunoiden muotoa.

Nummi on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

36

Johtola ja metsätoimisto, Tikkalantie

Johtola ja metsätoimisto ovat jo harvinaiseksi käyneitä 1920-luvun edustustarkoituksiin tehtyjä asuinrakennuksia. Johtola on valmistunut mahdollisesti 1919 ja metsätoimisto 1920. Talot ovat mansardikattoisia, peiterimalaudoitettuja kaksikerroksisia puurakennuksia.

Johtola ja metsätoimisto ovat teollisuuden luomaa asuntoarkkitehtuuria ja kuuluvat edustavaan kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaan Raumalla.

37

Talola, Talolantie

Talolan työväenasuntoryhmän rakentaminen alkoi 1920-luvulla. Peiterimalaudoitettut talot oli tarkoitettu kahdelle tai useammalle perheelle.

Talola on teollisuuden luomaa asuntoarkkitehtuuria, osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

38

Rannanlinna, Satamakatu 3

Omistajansa Anselm Rannan mukaan nimetty Rannanlinna oli tyyppinsä ensimmäinen asuinkerrostalo Raumalla. Rakennukseen asennettiin Rauman ensimmäinen hissi. Tyyliään funktionalistisen rakennuksen suunnitteli Väinö Vähäkallio vuonna 1936. Kerrostalo rakennettiin tyhjäksi jääneen ruutukaavatontin kulmaan, Seminaarinkadun ja Satamakadun liittymään.

Rakennus on lähes kuutiomainen. Julkisivun tärkeimmät osat ovat tasaisesti seinäpinnassa olevat neliön muotoiset ikkunat, parvekkeet ja pienet ympyräikkunat rakennuksen korkeassa otsassa. Rakennuksen elegantisti kaartuva porraskäytävä on hyvin säilynyt.

Rannanlinna on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Rauma-Repolan johtajien asunnot, Rauma-Repolantie

Rauma-Repolan johtajien asunnot on rakennettu 1934 – 38. Ne ovat Puolitoistakerroksisia jyrkkäharjaisia ja peiterimavuorattuja puutaloja.

Rauma-Repolan johtajien asunnot ovat teollisuuden luomaa asuntoarkkitehtuuria, osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Saukonkatu ja Säikänkatu

Saukonkadun ja Säikänkadun talot on rakennettu Kaalamon 1938 asemakaavan mukaan. Rakennussuunnitelmat teki kaupungin rakennustoimisto 1939 – Rauman pienasuntopiirustuksia, tyyppi 1, J. Nurminen ja K. Kari. Talot ovat harjakattoisia yksikerroksisia puutaloja. Kuusiruutuiset ikkunat, pyöreät ullakon ikkunat ja pihan puolella olevat tilavat kuistit, alun perin avokuistit, antavat leimaa rakennuksille, jotka ovat Rauman ensimmäiset omakotitalot.

Saukonkadun ja Säikänkadun talot ovat osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Osmonkatu

Osmonkadun varressa 1939 ja 1941 suunnitellut puutalot ja niiden rehevät puutarhat muodostavat ehyen katumiljöön. Ne ovat matalampia kuin hieman aikaisemmin rakennetut huvilakauden talot ja koristellumpia kuin jälleenrakennuskauden talot.

Rakennuksia on kahdenlaisia: Kortteleiden kulmissa olevat talot ovat Kaino Karin 1941 suunnittelemissa, muut talot ovat J. Nurminen kaupungin rakennustoimistossa suunnittelemissa tyyppitaloja vuodelta 1939. Kummassakin talotyyppissä on kaksi asuntoa ja ullakolla asuntoihin liitettävät tai erikseen vuokrattavat huoneet.

Osmonkatu on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Ruotsalaistalot, Suokarinkatu, Reksaarenkatu

Sotien aikana 1940 rakennettiin ruotsalaisrahoitteinen tyyppitaloalue Reksaarenkadun ja Suokarinkadun varteen.

Rakennukset sijaitsevat kapeilla tonteilla pääty kadulle. Talojen eteen jää pieni etupiha. Autotallit ovat pihan perällä. Tontit on aidattu säle- tai pensasaidoin. Joissain aidoissa on betonipilareiden varassa matala portti.

Ruotsalaistalot ovat pieniä ja matalia. Alkuperäinen vuoraus on pystyrimalaudoitus. Suokarinkadulla on yksi rapattu talo. Päädyissä on kaksi neliön muotoista kaksijakoista ikkunaa. Sisäänkäynti on rakennuksen sivusta, jossa on alkuaan ollut avoin veranta kattolipan alla.

Monia rakennuksia on laajennettu pituussuunnassa esimerkiksi laajentamalla kuistia pihan perälle. Kuistien laajennukset ovat pääosin tyyliin sopivia.

Ruotsalaistaloalueelle on ominaista pieni lähes siirtolapuutarhamainen mittakaava.

Ruotsalaistalot ovat osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Sonniha, Pideluodon itäosa

Sonnihaan pientaloalue rakennettiin 1942 Lönnstörms Oy:n työntekijöille. Alueella on 29 kiinteistöä. Talot ovat puolitoistakerroksisia kahden perheen asuntoja. Osa rakennuksista on peiterimavuorattu, osa rapattu, päätyihin kuuluivat avokuistit.

Sonniha on teollisuuden luomaa asuntoarkkitehtuuria ja osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Notkola ja Peltola, Telakankatu ja Luotsinkatu

Telakankadun ja Luotsinkadun talot on rakennettu 1940-luvulla. Rakennukset ovat jyrkkäharjaisia, peiterimavuorattuja kahden perheen taloja. Kuistit ovat talojen päädyissä.

Telakankadun ja Luotsinkadun pientalot ovat teollisuuden luomaa asuntoarkkitehtuuria ja osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Rauhankadun ja Saaristokadun pientalot

Saaristokadun ja Rauhankadun suuret kahden ja useamman perheen pientalot on rakennettu pääasiassa 1940-luvulla. Rakennukset ovat suurelta osin Puolitoistakerroksisia ja roiskerapattuja.

Rauhankadun ja Saaristokadun pientalot ovat osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Saaristokadun ja Urheilukadun puukerrostalot

Hollming Oy alkoi rakentaa kaupungilta vuokraamilleen tonteille kaksikerroksisia puukerrostaloja 1945. Viisi taloa valmistui 1946 ja seuraavat kolme vuotta myöhemmin. Talojen suunnittelijat olivat Kaino Kari sekä Aili ja Niilo Pulkka.

Talot ovat satulakattoisia ja peiterimavuorattuja. Kussakin talossa on kahdeksan asuntoa, joissa on huone ja keittiö tai kaksi huonetta ja keittiö.

Puukerrostalot ovat teollisuuden luomaa asuntoarkkitehtuuria ja osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Urheilukadun kerrostalot

Urheilukadun pohjoispuolen kolmikerroksiset rapatut kerrostalot liikehuoneistoineen muodostavat yhtenäisen katukuvan. Päädyt ovat kadulle päin ja niiden maantasokerroksissa on liikehuoneistoja. Rakennusten väliin jää piha-alueita, joka on lähinnä karua männikköä. Tontteja on aidattu kadulle vain hyvin lyhyillä pensasaidan pätkillä.

Alueella on neljä Hakan 1941 rakentamaa taloa, jotka on suunnitellut KK:n asunto-osasto. Kolme Antero Pernajan suunnittelemaa taloa valmistui 1949 Urheilukadun varteen. Niissä oli yhteensä 65 asuntoa Hollming Oy:n työntekijöille.

Urheilukadun kerrostalot ovat osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Holra

Hollming Oy osti kaupungilta vuonna 1949 Valtakadun, Seminaarinkadun ja Puistokadun eli nykyisen Satamakadun rajaaman korttelin tontit. Kortteli oli ennestään lähes rakentamaton. Vain Seminaarinkadun ja Puistokadun kulmassa oli 1920-luvulla rakennettu Rannanlinna. Filip Holmingin tarkoituksena oli rakentaa kortteli täyteen asuinkerrostaloja, mutta siihen ei myönnetty lainaa.

Holran asuin- ja liikerakennus on Antero Pernajan 1949 suunnittelema. Rakennus muodostuu kahdesta lamellitalosta, joista toinen on Valtakadun ja Satamakadun kulmassa ja toinen pääty Valtakadulle päin. Lamellien välissä on matalia yksikerroksisia liikehuoneistoja.

Holra osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Avainkimppu, Avainkimpunkatu

Avainkimpunkadun talot on rakennettu pääosin 1950-luvun alussa. Tontit ovat väljiä, noin 1 300 neliötä. Talot ovat puolitoistakerroksisia ja harjakattoisia yhden ja kahden perheen asuntoja. Alun perin rakennusten julkisivumateriaalina on ollut rappaus, mutta vuosikymmenien kuluessa alueella on tehty muutoksia. Suurin osa taloista on Toivo Jäntin suunnittelema

Avainkimppu on teollisuuden luomaa asuntoarkkitehtuuria ja osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Pidesluoto

Pidesluoto on tyypillinen jälleenrakennuskauden alue. Se on rakennettu 1942 – 55. Ennen omakotitalojen rakentamista alueella oli venäläisten ensimmäisen maailmansodan aikaisia linnoituksia ja huviloita. Alueella on 141 kiinteistöä, joista 29 muodostaa niin sanotun Sonnihaan alueen.

Pidesluodon rakentaminen alkoi sen itäosasta Sonnihaasta, joka tehtiin Lönnströmin tehtaiden työntekijöiden asunnoiksi. Muu osa Pidesluotoa on yksityisten itse rakentamaa tai rakennuttamaa. Suurin osa asuinrakennuksista on Kaino Karin suunnittelema. Alueella on myös Puutalo Oy:n tyyppitaloja ja T. Tuomolan, T. Muotisen ja Helena Vainion suunnittelema rakennuksia.

Tontit ovat pääsääntöisesti 700 neliön suuruisia, ne on aidattu pensas- tai puuaidoin. Piha on aikanaan hyödynnetty kasvimaana. Suurin osa rakennuksista tehtiin yhdenperheen taloiksi. Niistä on kuitenkin vuokrattu pahimpaan asuntopulan aikaan yksittäisiä huoneita. Alkuvuosina on joitain rakennuksia myös muutettu yhdenperheen taloista kahdenperheen taloiksi. Alueen suurimmissa rakennuksissa on alkujaan ollut kolmesta viiteen asuntoa. Nykyään suurin osa rakennuksista on kokonaan yhden perheen käytössä.

Rakennukset ovat jälleenrakennuskauden hengen mukaisesti yksinkertaisia, puolitoistakerroksisia ja harjakattoisia. Myös rakennusten yksityiskohdat ovat pelkistettyjä ja yksinkertaisia. Julkisivut

olivat pääasiassa rapattuja tai vähäisemmässä määrin peiterimalaudoitettuja. Rakennusten kuistit olivat pieniä, pääasiassa avokuisteja.

Jälleenrakennuskauden Pidesluoto on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Syväraumankadun kerrostalot, Syväraumankatu Rautatienkadulta Otanaukiolle

Raumalla on kivikaupungin tunnelmaa syntynyt vasta 1950 –1980 –luvuilla rakentuneiden kerrostalojen myötä. Kerrostalojen rakentaminen liittyy Eelis Kaalamon 1938 valmistuneen kaavan toteutumiseen: pääkatu, Syväraumankatu, suunniteltiin vaikuttavaksi kivrakennusten reunustamaksi bulevardiksi, vaikka kaava-alue muuten koostui puurakenteisista pientaloista.

Syväraumankadun rakennukset ovat ruskeita, roiskerapattuja tai pesubetonisia ja satulakattoisia kerrostaloja, joissa on useimmiten liikehuoneistoja ensimmäisessä kerroksessa. Harjakaton alla on kylmä ullakkotila. 1950-luvulla kerrostalot rakennettiin vielä tiilestä. Kantavana rakenteena olivat lisäksi betonipilarit ja hissikuilu.

Tyypillisiä piirteitä ovat pienet kolmioerkkerit, aaltopeltikaiteiset parvekkeet, päätyjen ulokkeet ja erikoisen muotoiset ullakon ikkunat. Porraskäytäviin on useimmiten käynti kadun puolelta. Rakennusten ikkunat ovat tyypillisiä 1950-luvun kaksijakoisia ikkunoita. Joissakin taloissa ikkunoita on uusittu. Liikehuoneistojen kohdalla on julkisivussa käytetty mm. pesubetonia tai lasitettua tiiltä. Liikkeiden ikkunat ovat suuria.

Syväraumankadun varrella on myös 1900-luvun viime vuosikymmeninä rakennettuja kerrostaloja, jotka eivät aina ole katulinjassa ja rikkovat kadun yhtenäistä ilmettä mutta sopeutuvat massaltaan katukuvaan.

Syväraumankadun kerrostalot ovat osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Perhetalot, Suokarinkatu

Rauman Haka rakensi viisi kaksikerroksista puukerrostaloa Suokarinkadun varrelle 1946. Taloissa on harjakatti ja peiterimavuoraus.

Perhetalot ovat osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Syväraumankadun pohjoispää

Onnela on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Paroalho, Monnankadun länsipuoli

Paroalho on jälleenrakennuskauden omakotitaloalue keskustan kaakkoispuolella. Asemakaava on vuodelta 1946 ja aluetta laajennettiin 1957. Yleisin talotyyppi Paroalhossa on puolitoistakerroksinen yhdenperheen talo, joka on rapattu tai laudoitettu.

Jälleenrakennuskauden Paroalho on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Pormestarinhaka, Lensunkadun pohjoispuoli

Pormestarinhaka kaavoitettiin 1940-luvun lopulla. Rakennukset ovat puolitoistakerroksisia, yleensä rapattuja 1 – 2 perheen pientaloja. Aleen eteläosassa pääkadun varrella on kaksikerroksisia rapattuja kerrostaloja.

Jälleenrakennuskauden Pormestarinhaka on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Rauma-Repola Oy:n omakotialue, Turuntien länsipuolella keskustan eteläpuolella

Rauma-Repolan omakotitaloalueen asemakaavan laati Väivö Tuukkanen 1945. Rakennukset ovat pääosin Tuukkasen 1946 suunnittelemaa Rauma-Repola Oy:n tyyppitaloja, puolitoistakerroksisia yhdenperheen taloja..

Jälleenrakennuskauden omakotitaloalue on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Asevelikylä, Nummen eteläpuolella

Asevelikylän 1950 vahvistettu asemakaava on Väinö Tuukkasen laatima. Rakennukset suunnitteli Helena Vainio 1953 – 54. Talot ovat puolitoistakerroksisia yhdenperheen taloja. Julkisivut ovat rapattuja tai peiterimalaudoitettuja.

Asevelikylä on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Pähkinätalet

Pähkinätalet

on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Ilvaninkadun ja Satamakadun ympäristö

Onnela on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Kanavakulma, Kanalinranta 7

Kanavankulma on Kalevi Ruokosuon vuonna 1962 suunnittelema asuinrakennus. Rakennus edustaa hyvin oman aikansa tyyliä ja on hyvä esimerkki kaupungin keskustan asuntorakentamisesta.

Kanavakulma on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Otan rivitalot

Otan rivitalot

on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Hirsikatu

Hirsikatu

on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Sinisaari ja Merirauma

Sinisaari ja Merirauma

on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

Kukonkari, Porintien eteläpuolella kirkon lähistöllä

Kukonkarin alue on rakentunut Vanhan Rauman pohjoispuolen kallioille pääosin 1950-luvulla. Talot ovat puolitoistakerroksisen omakotityypin sovelluksia 2 – 4 perheen taloiksi. Rakennukset ovat suurehkoja ja tontit väljiä. Aluetta leimaavat rapatut julkisivut ja rehevät puutarhat. Tyypillisiä yksityiskohtia ovat metalli- ja puurakenteiset kuistit ja tuuletusparvekkeet. Alueen eteläosan rivitalot täydentävät hyvin aluetta.

Kukonkari on osa edustavaa kaupunkiasumisen vuosirenkaiden sarjaa Raumalla.

,

NOKAN TORPPA

Nokan torppa perustettiin ehkä jo 1800-luvun alkupuolella, mutta asukkaat tiedetään vasta viimeisen sadan vuoden ajalta. 1870-luvun tienoilla oli paikalla huomattavasti vaatimattomampi rakennus. Siellä asui ahvenanmaalaisen kalastajan Jakob Holmströmin perhe, jolta talo siirtyi perheen Edla-tyttärelle. Rakennus paloi 1880-luvulla ja tilalle pystytettiin uusi rakennus, joka sekin paloi 1923. Paikalle siirrettiin Syväraumas-ta entinen Granströmin huvila. Siirretty huvila oli alun perin rovasti Ljunbergin itselleen kesäasunnoksi rakentama. Se on rakennettu syyskuun 1855 jälkeen, jolloin Ljunbergin vanha huvila paloi. Huvila siirtyi myöhemmin konsuli Granströmin omistukseen. Granströmin tytär myi huvilan lokakuussa 1923 siirrettäväksi pois tontilta, jolta alettiin ottaa soraa teiden rakennusta varten.

Nykyinen rakennus on ennen paikalla sijainneita torppia huomattavasti hienompi. Edla Björkrothin tytär Anna Nyman myi rakennuksen Rauman kaupungille vuonna 1979. Se on nykyään vuokrattu Rauman harrastelijataiteilijayhdistys Inspiralle, joka pitää siellä kesäisin näyttelyitä.

Rakennuksessa on leveä laudoitus. Ikkunat ovat kuusijakoiset, melko pienet ja niissä on leveät yksinkertaiset koristeet. Kuisti näyttää rakennusta nuoremmalta. Sisällä on säilynyt kaksi peltiunia ja suuri leivinuuni. Leivinuuni on rakennettu Anna Nymanin emännöidessä taloa. Vintillä on muutama huone ja peltiuni.

50

RAUNIOKADUN YMPÄRISTÖ

Rauniokadun ympäristöön rakennettiin 1900-luvun vaihteesta 1930-luvulle ruutukaavan mukaisesti. Siihen kuului väljä rakentaminen korttelin laiduille, katulinjaan. Kortteleiden halki kulki palokujia, joista on jäänteitä kortteleissa 305 ja 314. Palokujan laiduille rakennettiin usein ulkorakennukset. Ruutukaava synnytti usein tiiviitä kaupunkipihoja. Alueella on myös huvilamaisia rakennuksia, jotka on rakennettu ruutukaavaan.

Koska rakentaminen oli hidasta ja epätasaista, jäi tyhjiä kortteleita väliin. Kortteleita on myöhemmin täytetty. Alueella on 1950-luvulla rakennettuja omakotitaloja ja 1960-70-lukujen kerrostaloja vanhempien talojen välissä.

Alueen vanhimpien talojen suunnittelijoina toimivat Otto F. Holm, Arvi Leikari ja Leonard Ahti.

Huvilatyyppisiä rakennuksia ovat suunnitelleet Arvi Leikari, William W. Williams, H. A. Toivonen ja Kaarlo Wirtanen.

Rauhankadun ja Rauniokadun kulmassa on säilynyt ruutukaavan mukaan rakennettu kaupunkipiha 1910-luvulta. Tyyliltään rakennukset edustavat yksinkertaista jugendia. Kulmatalon ja ulkorakennuksen on suunnitellut Leonard Ahti 1911. Kulmarakennuksessa on viisi asuntoa. Rakennuksen kuistit on lisätty 1916 John Sundquistin suunnitelmien mukaan. Ulkorakennuksessa on varasto, navetta ja talli. Suunnitelmaan kuului myös korkea lauta-aita ja portti. Arvi Leikarin 1912 ja 1913 suunnittelemat rakennukset sijaitsevat Rauhankadun ja Rauniokadun varressa ja sulkevat tontin tiiviiksi piha-piiriksi. Vastapäätä korttelia, Rauniokadun länsipuolella on Otto F. Holmin 1898 suunnittelema asuinrakennus. Rakennuksessa toimi synnytyssairaala 1940-luvulla.

51

KAIVOPUISTONTIE

Kaivopuistontien ympärillä on säilynyt katkelma huvilakaupunkiajatusta. Kaavallinen perusratkaisu on Andersinin 1922 laatiman kaavan mukainen. Sen tunnuspiirteitä ovat Kaivopuistontien levennys, puisto ja kaariaihe. Levennyksen laidalla sijaitsee asemakaavan mukaan rakennettuja puuhuviloita.

Kaariaihe on toteutunut vain puiston toisella laidalla. Yhtenäinen huvila-alue rikkoutuu, koska Kuusistonkadun varteen on rakennettu 70- ja 80-luvuilla mittakaavallisesti ja tyylillisesti sopimattomia taloja. Lisäksi alue on pahasti kerrostalojen ympäröimä.

Rakennukset ovat 1920-luvun 1 ½ -kerroksisia yhden tai useamman perheen taloja. Ne ovat kookkaita ja koristelultaan jugendhenkisiä. Huvilat on suunniteltu 1925-1927. Suunnittelijoina ovat toimineet Kaarlo Wirtanen, Leonard Kemppainen, Juho Pajukari ja M. Isakson.

54

PYYNPÄÄNKADUN TALOT

Rauman Kiinteistö Oy rakensi Pyynpäänkadun varteen Sytytin Oy:n toimihenkilöille neljän asunnon taloja. Rauman Kiinteistö Oy oli perustettu hoitamaan yhtiön rakennushankkeita, Rafael Lönnströmin kaikkien tehtaiden muuttaessa Raumalle 1942.

Ensimmäiset kolme Pyynpäänkadun taloa rakennettiin 1942 ja seuraavat kaksi 1946. Suunnittelija oli Kaino Kari. Lönnströmin toimihenkilöiden talojen lisäksi kadun kummassakin päässä on 1958 ja 1959 suunnitellut rapatut talot. Ainakin 1946 suunnit-

telluissa taloissa on ollut kaksi neljän huoneen ja keittiön asuntoa alakerrassa. Asunnoissa on ollut palvelijan huone ja kylpyhuoneet. Yläkerrassa on ollut kaksi asuntoa. Joidenkin talojen kellarissa on ollut sauna ja toisten talojen kellarissa on ollut pyykitupa. Tiloja on ehkä käytetty yhteisesti.

Kaikki talot ovat kadun suuntaisia ja melko kookkaita. Talon ja kadun väliin jää pieni etupiha.

55

SYVÄRAUMANKADUN ITÄPUOLEN TEHTAAN ASUNNOT

Ammus Oy alkoi 1947 rakentaa kaupungin vuokratontille kaksikerroksisia kivisiä asuintaloja. 1948 valmistui kolme rakennusta ja seuraavana vuonna vielä yksi samanlainen talo. Suunnittelija oli Toivo Sirula (?), Ohje Oy, Tampere. Jokaisessa talossa oli kaksitoista asuntoa, joten Syväraumankadun varteen saatiin tehtaan työntekijöille 48 uutta asuntoa.

Rakennukset ovat suurehkoja roiskerapattuja kaksikerroksisia taloja. Ne sijaitsevat Syväraumankadun itäpuolella ennen vanhaa Lönströmin tehdasaluetta. Talot ovat kadun suuntaisia ja satulakattoisia. Kadun puolella ne jäävät puurivistön taakse. Pihat ovat aitaamattomia ja avoimia. Jokaisessa talossa on kaksi porraskäytävää. Ovet ovat syvennyksissä ja porraskäytävään on korkea ikkuna.

Sundquist vai Sundqvist?

H. A. Toivonen rakennusmestari vai ratamestari?

RAUMAN ASUINALUEET

Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen listalle on uutena kohteena ehdotettu Rauman asuinalueita. Museoviraston ehdotuksessa kohteeseen kuuluvat Onnela, Nummi, Asevelikylä ja III kaupunginosa. Kohdetta tulisi laajentaa seuraavilla asuinalueilla:

Männistö

Männistö rakennettiin 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa Otto F. Homin suunnitelman mukaan. Se oli ensimmäinen työväenasunto-osakeyhtiö Raumalla.

Asuinrakennukset sijaitsevat korttelin laidoilla ja muodostavat ehyen katusivun neljään suuntaan ja rajaavat samalla piha-alueen. Korttelin keskellä sijaitsevat ulkorakennukset jaottelevat pihatilaa pienempiin osiin.

Männistön kortteli on ainoa kokonaisuudessaan säilynyt ruutukaavakortteli Raumalla.

Osmonkatu

Osmonkadun ehyt katumiljö muodostuu pääasiassa 1930-luvun isoista paritaloista, joiden joukossa on kaupungin tyypitalo vuodelta 1939. Rakennukset ovat matalampia kuin hieman aikaisem-

min rakennetut huvilakauden rakennukset, mutta koristellumpia kuin myöhemmän jälleenrakennuskauden talot. Rakenteeltaan ne ovat hirsisiä.

Osmonkatu on edustava esimerkki 1930-luvun asuntorakentamisesta Raumalla.

Urheilukatu-Saaristokatu

Urheilukadun ja Saaristokadun varrella on sodan jälkeen rakennettuja kaksikerroksisia kerrostaloja yhtenäisenä ryhmänä. Ryhmään kuuluu sekä Hollming Oy:n rakennuttamia vuokrataloja että osaketaloja. Rakennukset sijaitsevat tonteilla pääty kadulle päin. Ne ovat harjakattoisia ja peiterimavuorattuja, osa rapattuja. Rakennukset valmistuivat vuosina 1946-47. Suunnittelijoina olivat Kaino Kari sekä Niilo ja Aila Pulkka.

Alue on edustava esimerkki kerrostalorakentamisesta 1940-luvulla.

Kukonkari

Kukonkarin alue on rakennettu Vanhan Rauman pohjoispuolella sijaitseville kallioille 1950-luvun alkupuolelta lähtien. Rakennukset ovat sodanjälkeisen 1½-kerroksisen omakotitalotyypin sovelluksia. Useimmat 1950-luvun taloista ovat Helena Vainion ja Kaino Karin suunnittelemia.

Alue on sekä asemakaavaltaan että toteutukseltaan omaleimainen, vaikka rakennustyyppi on pääpiirteiltään sama kuin useilla muilla vastaavan ikäisillä alueilla. Kasvillisuuden merkitys on huomattava.

Pähkinätalot

Tehdasvalmisteisten Pähkinä-nimisten tyyppitalojen ryhmä rakennettiin 1960-luvun alussa. Rakennukset ovat yksikerroksisia, matalaharjaisia ja vaakalaudoitettuja. Keskenään samanlaiset talot muodostavat yhtenäisen nauhan, joka kiertyy mäennyppylän ympärille.

Hirsikadun rivitalot

Hirsikadun varteen kallioiseen maastoon rakennettiin 1960-luvun puolivälin tienoilla rivitaloja, jotka on suunnitellut arkkitehti Veijo Martikainen. Rakennukset ovat edustava esimerkki 1960-luvun rivitalorakentamisesta.

Kolme osaa:

1. Lyhennelmä maakuntakaavaa varten
  2. Karttuva tiedosto – pitkä, mutta puutteellinen
- PP-esitys kaupunkiasumisen vuosirenkaista

57

VIIKONPÄIVÄTALOT JA KAKSIKERROKSISET RIVITALOT

Syväraumankadun päässä on tyypillisiä sodanjälkeisiä ja jälleenrakennuskauden taloja. Kadun länsi puolella on Helena Vainion vuonna 1955 suunnittelemlia kaksikerroksisia rivitaloja ja Lönnström yhtiön vuonna 1943 työntekijöilleen rakennuttamia viikonpäivätaloja.

Vuoden 1942 tienoilla Sytytin Oy:llä oli huutava työvoimapula eikä uusia työntekijöitä ollut helppo saada huonon asuntotilanteen vuoksi. Siksi sen oli itse rakennettava työväenasuntoja. Suunnitelmat seitsemää viikonpäivätaloa varten laati Alfred A. Palmberg Oy vuonna 1943. Samoihin aikoihin rakennettiin yhtiön asuntoja Pyynpäänkadun varteen ja Sonnihakaan.

Viikonpäivätalot ovat pohjaltaan melko suuria. Niissä on pienet kaksi- tai kolmijakoiset ikkunat ja kolme sisäänkäyntiä pihan puolelta. Ne ovat alkuaan olleet rapattuja, mutta ne on kaikki vuorattu uudelleen pystylaudalla 1991. Rakennuksissa on ollut viisi asuntoa: kaksi kahden huoneen ja keittiön sekä kolme kahden huoneen ja keittokomeron asuntoa.

Syväraumankadun kaksikerroksiset rivitalot ovat tyypillisiä sodanjälkeisiä jälleenrakennuskauden rakennuksia. Rakennuksia on kaksi ja ne sijaitsevat kadun suuntaisesti siten, että eteen jää kapea etupihakaistale. Rakennus polveilee hieman. Sisäänkäynnit ovat kadun puolelta. Oville johtavat betoniportaatt. Ikkunat ovat joko neljän muotoisia tai pitkiä. Pihan puolella on kahden asunnon yhteinen tuuletusparveke. Kummassakin rivitalossa on 9 asuntoa, joissa on alakerrassa kaksi tai kolme huonetta ja yläkerrassa suuri huone ja keittiö. Kellarissa on askartelutila ja varasto.

Alueelle tyypillisiä piirteitä ovat pitkät, rapatut, kadunsuuntaiset talorivit, joiden eteen jää pieni etupiha. Samanlaisia taloja on alueella aina yhden korttelin pituudelta. Tontit on aidattu kadun puolelta matalalla, harvalla aidalla. Viikonpäivätalojen ja rivitalojen taakse jäävät pihat ovat ainakin osittain yhteisiä.

Suojelutilanne:

Alue on suojeltu seutukaavalla.

58

SUOKARINKATU, PERHETALOT

Suokarinkadun varteen rakennettiin 1946-47 puisia kaksikerroksisia kaupungin vuokrataloja.

Rakentajana toimi Haka ja rakennuttajana Rauman kaupunki. Talot on suunnitellut KK:n asunto-osasto.

Perhetaloja on koko kortteli mitta. Ne ovat muiden saman aikakauden kaksikerroksisten puukerrostalojen tapaan pääty kadulle päin. Urheilukadun kerrostaloista poiketen ne ovat vinossa katulinjaan nähden. Talot sijaitsevat vapaasti mäntymetsässä. Tontit on aidattu kadun suuntaan matalahkolla säleaidalla.

Kaksi huonetta ja suuren keittiön käsittäviä asuntoja on kussakin talossa kahdeksan. Kellarissa on jokaiselle asunnolle oma puuvarasto, talouskellari ja yhteinen pesutupa ja sauna. Rakennukset ovat alkuaan olleet puulämmitteisiä.

Kerrostalot ovat pystyrimalaudoitettuja ja satulakattoisia. Katolla on kolmion muotoisia kattolyhtyjä. Ikkunat ovat pieneköjä kaksi- tai kolmijakoisia. Sisäänkäyntejä on kussakin talossa kaksi ja ne sijaitsevat korkeissa syvennyksissä. Ovien yläpuolella on pieni katos ja kuusijakoinen suuri ikkuna. Syvennykset on vuorattu kapeilla paneloinneilla.

Alkuperäinen asemakaava on vuodelta 1948.

60

KUKONKARI

Vanhan Rauman pohjoispuolelle sijaitseville kallioille, Kukonkarikadun ja Luostarin kadun varrelle nousi 1950-luvun alkupuolelta lähtien 2-4 asunnon taloja. Rakennukset ovat sodanjälkeisen 1½-kerroksisen omakotityylin sovelluksia. 1950-luvun taloista useimmat ovat Helena Vainion tai Kaino Karin suunnittelema, myöhäisimmät talot on rakennettu 1959 ja -60. Alueella on myös yksi Martti Välikankaan suunnittelema talo, jota on muutettu rajusti 1970-luvulla.

Talot ovat melko suuria ja sijaitsevat väljillä tonteilla yleensä pääty katua vasten. Tyypillisiä piirteitä ovat hiekanruskea roiskerappaus, sementtitiilinen satulakatto ja standardi-ikkunat.

Luostarinkadun eteläpuolelle on 1960-luvun alussa rakennettu roiskerapattuja rivitaloja, jotka sopivat hyvin alueeseen. Luostarinkadun itäpäässä on säilynyt vanhoja puutaloja.

Alueella on voimassa useita pieniä asemakaavoja vuosilta 1952, 1955, 1959 ja 1964.

Alueen ilme on yhtenäinen.

Suojelutilanne:

Alue on suojeltu seutukaavalla.

61

OTAN RIVITALOT

1950-luvun lopussa ja 1960-luvulla rakennettiin Otan kallioiden ympärille rivitaloja. Ne ovat

kaikki saman suuntaisia ja useimmat työntyvät kallioiseen mäntymetsään.

Keijo Vallin kolme Suokarinkadun varteen 1959 rakennettua rivitaloa ovat selvästi katutilassa ja kadun suuntaisia. Loput Eero O. Karin, Aatu Maijalan, Veijo Martikaisen ja Olavi Arvisen suunnittelemat rivitalot työntyvät keskelle luontoa ja näyttävät vain päädyn kadulle. Rakennukset ovat matalia, monimuotoisia ja polveilevia. Taloissa on yleensä tasakatto tai hyvin loiva satulakatto. Asuntojen suojaisia pihvoja on rajattu asuin- ja varastotilojen sekä aidoilla ja kasvillisuudella.

Suojelutilanne:

Alue on suojeltu seutukaavalla.

62

MERIMIEHENKATU

Merimiehenkadun 1¹/₂-kerroksiset omakotitalot on rakennettu 50-luvulla. Rakennusten suunnittelijoina olivat Kaino Kari, J. Viitanen, T. Tuomola ja Jastinen.

Merimiehenkadun rapatut talot ovat melko massiivisia. Tyypillistä taloille ovat 50-luvun standardi-ikkunat, pihojen kuistit, sisääntulokatokset ja betoniportaat. Talot sijaitsevat katulinjasta hieman sisäänvedettyinä. Tontit ovat suuria ja niillä on rehevä kasvisto.

Suojelutilanne:

Alue on suojeltu seutukaavalla.

63

ILVANINKATU, SATAMAKATU

Satamakadun ja Ilvaninkadun väliset rakennukset muodostavat yhtenäisen korttelin. Talot on rakennettu vuosina 1952-59. Suunnittelijoina ovat toimineet Keijo Valli, Onni Reunanen ja Helena Vainio. Satamakadun seitsenkerroksiset talot sijaitsevat piste-mäisinä keskellä tonttia parhaimpaan ilmansuuntaan käännettyinä. Ilvaninkadun kolmikerroksiset talot ovat kadunsuuntaisia ja lähellä katulinjaa. Kortteli on kallioisella mäellä ja sen sisään jää metsäinen alue.

Kortteli on oiva esimerkki siitä, millaisia lähiötyylin rakennuksia 50-luvulla rakennettiin keskustan alueella.

Suojelutilanne:

Aluetta tai rakennuksia ei ole suojeltu. Alue on vielä säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan, mutta uhkana on, että esimerkiksi uudenaikaisilla pintamateriaaleilla ja parvekemuutoksilla heikennetään alueen säilyneitä arvoja. Yksi kiinteistöyhtiö vastustaa alueen suojelua.

64

MAAUIMALA

Rauman maaumala rakennettiin Fåfångaan vuonna 1955. Rakentamispäätös siitä oli tehty olympiavuonna. Uimala sijaitsee kauniissa puistomaisessa ympäristössä, meren ja yleisen uimarannan läheisyydessä. Maaumalan ohi kulkee näköalatie. Alue on erittäin suosittu vapaa-ajanviettopaikkana.

Maauimala käsittää altaan lisäksi katsomorakenteen ja sirorakenteisen hyppytornin sekä erinäisiä aputiloja.

65

PETÄJÄKSEN AMPUMAHAUDAT

Ensimmäisen Petäjäksen länsi- ja koillisosissa on säilynyt huomattavan laajoja ensimmäisen maailmansodan aikaisia varustuksia. Ne ovat enimmäkseen maahan kaivettuja ja osin kiilakivin vahvistettuja taisteluhautoja, poteroita ja tykkiasemia.

Ensimmäisen Petäjäksen länsiosassa niin sanotun Rotary-kedon ympäristössä on noin 460 metriä maahan kaivettuja kenttävarustuksia ja yhdyshautoja 12 erillisessä osassa. Lounaisessa taisteluhaudassa on pieniä ampuma-asemia, joiden torjuntasuunta on lounas. Hauta on paikoin louhittu kallioon ja vahvistettu kylmämuuratulla kiveyksellä. Kallioon louhittuja asemia, suoja ja varastoja on kuusi, joista neljä liittyy hautaan ja kaksi on pienempää erillistä poteroa. Varustus on paikoin hyväkuntoinen ja paikoin sortunut. Ampumahautajärjestelmä on Rauman seudun laajin.

Ensimmäisen Petäjäksen koillisosassa huvila-alueen lounaispuolella oleva varustus on esimerkki suuremmasta tykeille tarkoitettusta ja hiekkaan kaivetusta ampumahaudasta. Varustukseen kuuluu neljä maahan kaivettua ja rintavarustusvallilla varustettua tykkiasemaa, joissa on osittaista kylmämuurauksella tehtyä kiilakivivahvistusta. Torjuntasuunta on länsiluode. Tykkiasemia yhdistää hauta, jonka länsireunan rintavarustuksessa on kutakin tykkiä kohti neljä pienempää asemaa. Varustuksen keski-osa johtaa kaakkoon maahan kaivettu yhdyshauta, jonka toinen haara päättyy maahan kaivettuun suojahuoneeseen ja toinen haara jatkuu ojana tielle. Hautojen pituus on yhteensä noin 360 metriä. Hauta ja valli ovat osittain sortuneet ja loiventuneet, mutta muoto ja rakenteet ovat monin paikoin vielä selvästi näkyvissä⁶⁷

SYVÄRAUMANLAHDEN RANNAN AMPUMAHAUDAT

Syväraumanlahden pohjukan etelärannalla, Suvitien ja Merimiehenkadun välisellä alueella sijaitsee ensimmäisen maailmansodan aikaisia varustuksia. Varustuksista on jäljellä noin 280 metriä maahan kaivettua kenttähautaa kahdessa jaksossa.

Ampumahautojen itäosa on suurelta osin tuhoutunut kadun ja leikkikentän rakentamisen yhteydessä. Länsiosassa hauta on enää heikosti näkyvissä. Hautaa on käytetty roskien kaatopaikkana